

Ε. ΝΑΝΑΚΟΥΔΗ-ΓΚΟΥΡΑΜΑΝΗ

Να δικαιωθούμε
έστω και τώρα

Μιλά στη «ΜτΚ» μία από τους ελάχιστους επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος του Χορτιάτη το 1944 με αφορμή τις κινήσεις της κυβέρνησης για τη διεκδίκηση των γερμανικών αποζημιώσεων. **» 22-23**

Ρεπορτάζ

Στο μαρτυρικό χωριό ζωντανό και επίκαιρο το αίτημα των γερμανικών αποζημιώσεων

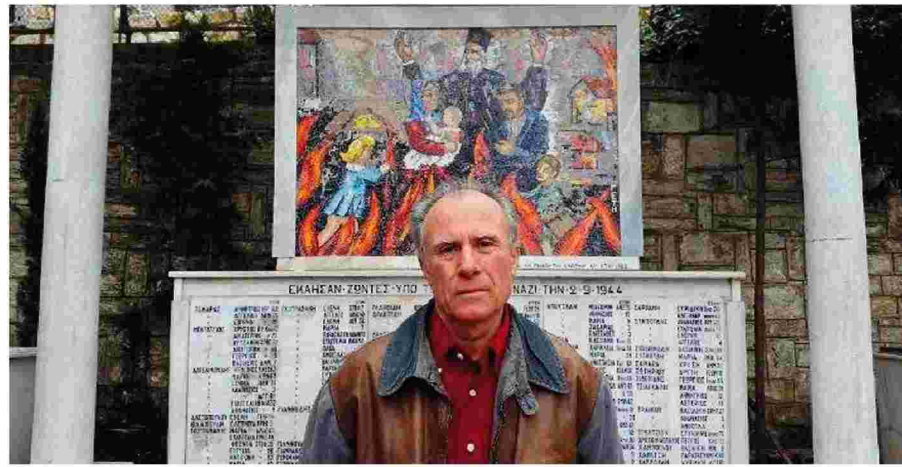
Χορτιάτης Αγωνίζονται 71 χρόνια για την

Στις 2 Σεπτεμβρίου του 1944 ο Χορτιάτης υπέστη ένα Ολοκαύτωμα, κήκη ολοσχερώς και 149 κάτοικοί του βρήκαν φρικτό θάνατο από τη ναζιστική θηριωδία ως αντίποινα για την αντιστασιακή δράση τους. Μετά 71 χρόνια το αίτημα των συγγενών των θυμάτων αλλά και όλης της τοπικής κοινωνίας του Χορτιάτη για δικαίωση μέσω και των γερμανικών αποζημιώσεων παραμένει επίκαιρο.

Του **Βαγγέλη Πλάκα**
plakasv@gmail.com

Η "ΜτΚ" ανηφόρισε στο μαρτυρικό Χορτιάτη με αφορμή την απόφαση της Βουλής έπειτα από κυβερνητική πρωτοβουλία για την επανασύσταση και την αναβάθμιση της Διακομματικής Επιτροπής για τη διεκδίκηση των γερμανικών αποζημιώσεων, την αποπληρωμή του κατοχικού δανείου και την επιστροφή των κλεμμένων αρχαιολογικών θησαυρών αλλά και τη δήλωση του υπουργού Δικαιοσύνης Νίκου Παρασκευόπουλου πως είναι έτοιμος να υπογράψει την απόφαση του Αρείου Πάγου για κατασχέσεις γερμανικών κρατικών περιουσιών στην Ελλάδα ως αποζημίωση για τα θύματα του Ολοκαυτώματος του Διστόμου.

Ο υπουργός Δικαιοσύνης και καθηγητής της Νομικής σχολής του ΑΠΘ δήλωσε στη Βουλή πως "η απόφαση του Αρείου Πάγου παραμένει εκτελεστική και προσωπικά είμαι έτοιμος να δώσω την άδεια για την εκτέλεσή της. Το χρόνο για την εκτέλεση της επίσημης αυτής της διαδικασίας βεβαίως θα τον εξαρτήσω, ενόψει και της νομικής πολυπλοκότητας του θέματος αλλά και των εθνικών διαστάσεων του, και από την πολιτική διαπραγμάτευση που θα επιχειρήσει η κυβέρνηση και από τη γνώμη της Βουλής". Αμέσως μετά η πρόεδρος της Βουλής Ζωή Κωνσταντοπούλου σχολίασε ότι η δήλωση είναι πολλαπλά σημαίνουσα, "ιδίως γιατί υπάρχουν ακόμη ζωντανοί άνθρωποι που έζησαν τη ναζιστική θηριωδία αλλά και ενόψει ακόμη του ότι έχουν φύγει πάρα πολλοί στη διαδικασία αναμονής να υλοποιηθεί μία απόφαση που έχει γίνει αμετάκλητη για την ελληνική δικαιοσύνη από το έτος 2000, εδώ και δεκαπέντε χρόνια".

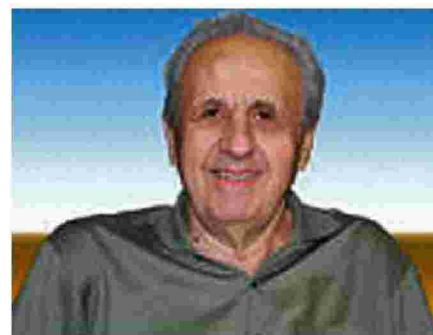
Ο εκπρόσωπος της Κίνησης Πολιτών Χορτιάτη Μπάμπης Νανακούδης μπροστά στο μνημείο των θυμάτων του Ολοκαυτώματος στο κέντρο του Χορτιάτη.

Ο πρώην δήμαρχος Χορτιάτη και πρόεδρος του Δικτύου Μαρτυρικών Πόλεων-Χωριών Ελλάδας Μιχάλης Γεράνης.

Η ΕΠΙΜΑΧΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΣΤΟΜΟ

Ποια είναι όμως η ιστορία αυτής της απόφασης; Έπειτα από ποικίλες προσπάθειες μαρτυρικών πόλεων και χωριών της χώρας για αποζημιώσεις για τις καταστροφές που υπέστησαν από τους Γερμανούς την περίοδο της κατοχής το 2000 ο Άρειος Πάγος εξέδωσε τελεσίδικη απόφαση δικαίωσης των θυμάτων του Ολοκαυτώματος

Ο Θόδωρος Βαλαχάς, ο οποίος έχει μελετήσει σε βάθος το Ολοκαύτωμα του Χορτιάτη.

του Διστόμου που είχαν προσφύγει. Επιδίκασε στη Γερμανία την καταβολή αποζημιώσεων, ενώ σε αντίθετη περίπτωση προβλεπόταν κατάσχεση κρατικής γερμανικής περιουσίας στη χώρα. Το ποσό σήμερα ανέρχεται σε 80 εκατ. ευρώ. Προϋπόθεση ωστόσο για την εκτέλεση της απόφασης ήταν η υπογραφή από τον έλληνα υπουργό Δικαιοσύνης. Δεδομένης της καθυστέρησης το Δίστομο προσέφυγε

με το ίδιο αίτημα στην Ιταλία, με το ανώτατο δικαστήριο της γειτονικής χώρας να δικαιώνει εκ νέου τις οικογένειες των θυμάτων, ανοίγοντας το δρόμο για δεσμεύσεις περιουσιών του γερμανικού δημοσίου στην Ιταλία. Ωστόσο η Γερμανία προσέφυγε κατά της Ιταλίας στο Δικαστήριο της Χάγης επικαλούμενη το δικαίωμα της ετεροδικίας και με αυτό το επιχείρημα δικαιώθηκε ακυρώνοντας την εκτέλεση της απόφασης. Σε εκείνη τη δίκη η Ελλάδα τάχθηκε ως μάρτυρας υπεράσπισης στο πλευρό της Ιταλίας. Ωστόσο πριν από λίγους μήνες το ανώτατο συνταγματικό δικαστήριο της Ιταλίας δεν επικύρωσε νόμο με απόφαση ανάλογη αυτής της Χάγης, τονίζοντας πως για τέτοιου είδους εγκλήματα δεν ισχύει το δικαίωμα της ετεροδικίας. Νομικοί κύκλοι της χώρας σημειώνουν πως αυτό ανοίγει το δρόμο, ώστε να υποβληθεί αίτημα για αποζημίωση των θυμάτων του Διστόμου μέσω κατάσχεσης γερμανικής κρατικής περιουσίας στην Ιταλία.

ΧΑΙΡΕΤΙΖΟΥΝ ΤΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΧΟΡΤΙΑΤΗ

Το αποτέλεσμα εκείνης της δίκης το περίμεναν με ενδιαφέρον και στο Χορτιάτη, ευελπιστώντας σε μία θετική εξέλιξη που θα άνοιγε το δρόμο και για τη δική τους υπόθεση. Επίσης βλέπουν την εκπεφρασμένη κυβερνητική βούληση για διεκδίκηση των αποζημιώσεων αλλά και τις τελευταίες κινήσεις ως ένα παράθυρο ελπίδας για δικαίωση. Ο πρώην δήμαρχος Χορτιάτη Μιχάλης Γεράνης, ο οποίος διετέλεσε και πρόεδρος του Δικτύου Μαρτυρικών Πόλεων-Χωριών Ελλάδας, χαρακτήρισε σημαντικές τις εξελίξεις από την πλευρά της κυβέρνησης, σημειώνοντας πως πρέπει να προχωρήσουν και να είναι ουσιαστικές και να μη μείνουν στο επικοινωνιακό επίπεδο. "Εμείς συνεχίζουμε τις προσπάθειες για την αναζήτηση και διεκδίκηση των εύλογων, δίκαιων

Το ιστορικό της μαύρης ημέρας «Οι σκηνές που ε

Μόλις η φάλαγγα φθάνει στην πλατεία του χωριού, οι γερμανοί στρατιώτες και οι ταγματασφαλίτες χωρίζονται σε δύο ομάδες και ξεχύνονται στους δρόμους πυροβολώντας. Εισβάλλουν στα σπίτια, λεηλατούν ό,τι πολύτιμο ή χρήσιμο βρίσκουν, το οποίο φορτώνουν στα οχήματά τους. Συγκεντρώνουν τους κατοίκους στην πλατεία και το εξοχικό κέντρο "Κήπος" του Χρ. Μπατάτσιου, άλλους σέρνοντας και χτυπώντας τους, και παραδίδουν τα περισσότερα σπίτια στη φωτιά.

Το χωριό καίγεται και οι Γερμανοί και οι ταγματασφαλίτες ξεσπούν σε παράφορες βιαιότητες. Πυροβολούν εν ψυχρώ ανήμπορους ηλικιωμένους, αρπάζουν νήπια από τις αγκαλιές των μητέρων τους

και τα σκοτώνουν με αποτρόπαιη βαρβαρότητα -χτυπώντας τα στους τοίχους ή πατώντας με τις αρβύλες τα κεφάλια τους- κακοποιούν γυναίκες, κόβουν δάχτυλα με τα μαχαίρια τους, για να αρπάξουν δαχτυλίδια. Δείχνουν μάλιστα να το διασκεδάζουν... Πίνουν και γελούν σαν σε πανηγύρι...

Οι σκηνές που εκτυλίσσονται δεν μπορούν να περιγραφούν. Σύμφωνα με μαρτυρίες μία γυναίκα δεμένη σε ένα δέντρο αναγκάζεται να παρακολουθήσει το διαδοχικό βιασμό και εν συνεχεία τη δολοφονία (με το μαρτυρικό παλούκωμα) της νεαρής κόρης της και εν συνεχεία δολοφονείται και αυτή. Οι δολοφόνοι στέκονται από πάνω και γελούν. Ο τόπος γεμίζει

με πτώματα, κρανές και αναφιλητά. Ο κύκλος του θανάτου όμως μόλις έχει ανοίξει, με τον Σούμπερτ και την ομάδα του να ετοιμάζουν την τελική φάση του προμελετημένου εγκλήματος. Τοποθετούν τους κατοίκους του χωριού σε σειρές των δύο και τριών ατόμων και -αν και αρχική σκέψη ήθελε ως προορισμό και τόπο της μαζικής εκτέλεσης το νεκροταφείο- δημιουργούν πομπές από την πλατεία προς το σπίτι του Νταμπούδη και από το κέντρο του προέδρου στο φούρνο του Γκουραμάνη.

Με βαριά βήματα οι πορείες φτάνουν έξω από τα κτίρια, που σε λίγο θα μετατραπούν σε νέα κρεματόρια. Οι κατακτητές και οι Έλληνες συνεργάτες τους

ηθική δικαίωσή τους

Ελένη Νανακούδη-Γκουραμάνη «Εστω και τώρα να δικαιωθούμε»

Μικρό κορίτσι η Ελένη Νανακούδη-Γκουραμάνη βρέθηκε την αποφράδα εκείνη ημέρα μαζί με τη μητέρα και την αδερφή της κλεισμένες μέσα στο φούρνο Γκουραμάνη, ένα από τα δύο μέρη όπου οι Γερμανοί οδήγησαν τους κατοίκους του χωριού. Να πώς περιγράφει η ίδια σε μία από τις πολλές αφηγήσεις της όσα έζησε εκείνη την ημέρα: "Το χωριό καιγόταν και λεηλατούνταν. Μας έβαλαν δυο-δυο, τρεις-τρεις στη σειρά και μας οδήγησαν στο φούρνο του Γκουραμάνη. Μας έβαλαν μέσα και έξω έστησαν ένα πολυβόλο. Πριν να αρχίσουν να πυροβολούν, επειδή είχα μπει από τους πρώτους, ανέβηκα ψηλά στο ζυμωτήριο μαζί με τους δικούς μου. Μετά άρχισαν να πυροβολούν. Από τα πυρά σκοτώθηκαν πρώτα η μητέρα μου και μετά η αδερφή μου, προλαβαίνοντας μόνο να φωνάξει 'μητέρα, σε σκότωσαν'. Τραυματίστηκα στο γόνατο και την παλάμη. Μετά έβαλαν φωτιά και ο καπνός άρχισε να μας πνίγει. Κατέβηκα κάτω, είδα μία κυρία με ένα μωρό στην αγκαλιά, που έκανε να βγει από την πόρτα, και πήγα από πίσω της. Δεν πρόλαβε να την ανοίξει και τη μαχαίρωσαν. Έπεσα κάτω, δίπλα σε έναν σωρό από νεκρούς κάνοντας και εγώ την πεθαμένη. Δεν κουνήθηκα παρά έπειτα από ώρες και όταν ήδη είχε αρχίσει να σουρουπώνει. Είχα παντού αίματα, δικά μου και άλλων. Χαραγμένη στη μνήμη μου έχει μείνει μία σκηνή: μία νεκρή μητέρα, πεσμένη στο έδαφος, κρατώντας στην αγκαλιά το μωρό της, που ακόμη θήλαζε, και δίπλα οι Γερμανοί να γελούν. Μετά ξεκίνησα για τα χωράφια, για να βρω τον πατέρα

Η Ελένη Νανακούδη-Γκουραμάνη, επιζήσασα του Ολοκαυτώματος του Χορτιάτη.

μου. Στο δρόμο συνάντησα δύο ταγματσοφθαλίτες. Ο ένας, με το που με βλέπει, οπλίζει και ετοιμάζεται να πυροβολήσει. Ο άλλος τον αποτρέπει: "Άστο να ζήσει. Δεν χόρτασες να σκοτώνεις;". "Όχι", του απάντησε...".

«ΣΥΜΦΩΝΩ ΜΕ ΤΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ»

Η κ. Νανακούδη-Γκουραμάνη μίλησε στη "ΜτΚ" με αφορμή τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες για τη διεκδίκηση των γερμανικών αποζημιώσεων: "Εβδομήντα ένα χρόνια έπειτα από αυτό το φοβερό γεγονός που μας συνέβη, το Ολοκαύτωμα του Χορτιάτη, το οποίο έζησα με τον πιο σκληρό τρόπο, οι ενέργειες της σημερινής κυβέρνησης με βρίσκουν σύμφωνη. Προτού πάω να συναντήσω τους δικούς μου ανθρώπους, που έχασαν τη ζωή τους στο Ολοκαύτωμα, ελπίζω να υπάρξει δικαίωση για το φρικτό αυτό γεγονός που ζήσαμε εμείς και ο τόπος μας".

Ο Χορτιάτης μετά το Ολοκαύτωμα. Στο βάθος διακρίνεται το καμένο δημοτικό σχολείο.

και πλήρων ηθικών και υλικών αποζημιώσεων για τις καταστροφές που έχουμε υποστεί σε ανθρώπους, υποδομές και περιουσίες", συμπλήρωσε.

Ο εκπρόσωπος της Κίνησης Πολιτών Χορτιάτη και εκδότης της τοπικής εφημερίδας "Χορτιάτης 570" δήλωσε χαρακτηριστικά: "Ποτέ το ελληνικό κράτος δεν απεμπόλησε τα δικαιώματά του πάνω στο κατοχικό δάνειο και τις αποζημιώσεις για τις γερμανικές καταστροφές, αλλά ποτέ δεν τα έβαλε και μπροστά. Η απόφαση της κυβέρνησης να θέσει το θέμα είναι εξαιρετικά θετική και δεν συνδυάζεται ούτε πρέπει να συνδέεται με τα οικονομικά προβλήματα της χώρας και τις διαπραγματεύσεις με τους εταίρους. Αρκεί να έχει συνέχεια και να μην αποτελεί ένα πολιτικό επιχείρημα. Πιστεύω πως μπορεί να γίνει απαρχή για την αποζημίωση των οικογενειών των θυμάτων με έστω και 1 ευρώ, όπως λέει ο Μανώλης Γλέζος, για την ηθική δικαίωση".

Ο Χορτιάτινός Θεόδωρος Βαλαχάς, αντιστασιακός και συγγραφέας βιβλίων για το Ολοκαύτωμα, τη 2α Σεπτεμβρίου 1944 ήταν φυλακισμένος στο στρατόπεδο Παύλου Μελά, σε ηλικία μόλις 12 ετών. "Πρέπει ο γερμανικός λαός να αναγνωρίσει

αυτά τα εγκλήματα και τις υποχρεώσεις του απέναντι στην Ελλάδα και μετά να συζητήσουμε για τις αποζημιώσεις. Δεν είναι μόνον θέμα χρημάτων. Δεν αποτιμάται σε χρήματα αυτό που έγινε", σημειώνει και προσθέτει πως "η ελληνική πολιτεία έχει κάθε δικαίωμα να προβεί σε κάθε νόμιμο μέσο".

Ο δήμαρχος Καλαβρύτων και πρόεδρος του Δικτύου Μαρτυρικών Πόλεων-Χωριών Ελλάδας Γιώργος Λαζούρας χαιρέτισε την απόφαση της κυβέρνησης. "Είμαστε ικανοποιημένοι και τους στηρίζουμε. Είναι πάγιο αίτημά μας. Αλλά πρέπει σύμφωνα με την απόφαση της Χάγης η όποια κίνηση να γίνει σε διακρατικό επίπεδο".

Ο Αριστομένης Συγγελάκης, μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του Εθνικού Συμβουλίου Διεκδίκησης των Γερμανικών Οφειλών, χαρακτήρισε θετικές τις δεσμεύσεις της κυβέρνησης. "Επαγρυπνούμε για την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η κυβέρνηση τόσο διά στόματος του πρωθυπουργού όσο και του υπουργού Δικαιοσύνης", ανέφερε, προσθέτοντας πως οι ενέργειες δεν πρέπει να συνδέονται με τις ανοικτές διαπραγματεύσεις για τα οικονομικά ζητήματα της χώρας.

κτυλίσσονται δεν μπορούν να περιγραφούν»

στοιβάζουν τον κόσμο μέσα στα δύο κτίρια.

Στο φούρνο του Γκουραμάνη νεκρική σιγή, μιλάνε οι ματιές, υγρές, βαθιές. Όμως και μια σπίθα ελπίδας. Ένα παράθυρο στο πίσω μέρος του φούρνου, η ύπαρξη του οποίου διαφεύγει αρχικά της προσοχής των Γερμανών, αποτελεί πραγματικά παράθυρο προς τη ζωή για λιγοστά εγκλωβισμένα μικρά παιδιά, που από εκεί καταφέρνουν να πηδήξουν έξω και να βρουν διέξοδο σωτηρίας. Σύντομα οι κατακτητές θα το αντιληφθούν και θα στήσουν απέναντι στρατιώτες, που σκοτώνουν όσους επιχειρούν να διαφύγουν.

Στην είσοδό του στήνουν ένα πολυβόλο και ξεκινούν να γαζώνουν το χώρο. Στη

συνέχεια ρίχνουν στους συγκεντρωμένους άχυρα και εμπρηστική σκόνη, που με τις πρώτες ριπές μετατρέπουν το φούρνο σε κόλαση πυρός. Άλλοι πέφτουν νεκροί από τα πυρά, άλλοι καιγόταν ζωντανοί, κάποιον, ακόμη και γυναίκες με τα μωρά τους στην αγκαλιά, επιχειρούν να βγουν από την πόρτα. Και εκεί όμως περιμένουν στρατιώτες που είτε σφάζουν είτε πυροβολούν όσους βγαίνουν δημιουργώντας σωρούς πτωμάτων. Μιαν ανάσα και έξοδος, ηρωική, δίχως λογική -που να χωρέσει άλλωστε! Μέσα στην αναστάτωση κάποια παιδιά καταφέρνουν να βγουν έξω σώα. Σώζονται βγαίνοντας από τα φλεγόμενα κτίρια κρυμμένα πίσω από τους μεγαλύτερους και αναγκαζόμενα να παρα-

στήσουν επί ώρες τα νεκρά ανάμεσα σε στοίβες πτωμάτων. Το ίδιο σκηνικό έχει στηθεί και στο σπίτι του Νταμπούδη. Οι γρατσουνιές στους τοίχους καταμαρτυρούν την προσπάθεια των απελπισμένων εγκλειστων να σωθούν από τις φλόγες και τη βουλή της Ατρόπου Μοίρας.

Οι Γερμανοί και οι ταγματσοφθαλίτες, που θα τους ξεπεράσουν σε βιαιότητα και απανθρωπιά, δεν θα αποχωρήσουν παρά αργά το απόγευμα και αφού βεβαιωθούν ότι κανείς δεν έχει γλιτώσει της εκδικητικής μανίας τους, ότι δεν έχει απομείνει τίποτα να καεί και να λεηλατηθεί.

Αφήνουν πίσω τους καταστροφή. Το χωριό καμένο και ολότελα κατεστραμμένο

(περισσότερα από 300 σπίτια και κτίρια έχουν μετατραπεί σε στάχτες), πτώματα σκορπισμένα παντού, η μυρωδιά της καμένης σάρκας διάχυτη. Ο απολογισμός τραγικός: 149 νεκροί, από τους οποίους 51 ανήλικοι και από αυτούς οι 36 κάτω των 10 ετών -ακόμη και αβάπτιστα βρέφη. Άλλοι εν ψυχρώ εκτελεσμένοι, άλλοι καμένοι ζώντες. Ακόμη μία μαύρη σελίδα στην ιστορία έχει γραφεί, το Ολοκαύτωμα του μαρτυρικού Χορτιάτη έχει συντελεστεί".

• (Από το βιβλίο "Ολοκαύτωμα του Χορτιάτη. 60 χρόνια μετά. Μνήμη και χρέος". Δήμος Χορτιάτη. 2004. Επιμέλεια Β. Πλάκας)